

CINEMA LEOPOLD III.

Legendarische sexcinema aan het Gentse Sint-Pietersplein (1939 - 1981)

Adrien Brysse, Luc Devriese

Samenvatting

Al in de dertiger jaren van de vorige eeuw ontstonden er discussies rond de toen opkomende sexcinema's, projectiezalens waarin (in die tijd) enig vluchtig naakt te zien was. Dergelijke zalen specialiseerden zich gaandeweg in het uitsluitend draaien van films met pornografische inslag. In Gent was bioscoop Leopold III, later kortweg Leopold of het Leopolleke, decennialang de enige dergelijke, later de bekendste instelling. Deze bijdrage start met de weergave van een interpellatie in de Gentse gemeenteraad (januari 1940), naar aanleiding van vermoedelijk politiek geïnspireerd studentenprotest tegen de vertoningen. Vooral de affiches werden geviseerd. Deze waren op bevel van de politie op strategische plekken met papierstroken bedekt maar dat werd op zichzelf als 'aanlokkend' aanzien. De tekst leert ons verder nog dat tijdens de mobilisatie in de aanloop tot de oorlog allicht een aanzienlijk deel van het cliënteel uit soldaten bestond. De naam was niet toevallig ontleend aan de nabijgelegen Leopoldskazerne. Aan de hand van enkele gepubliceerde gegevens en kranteninterviews met de uitbater wordt een korte geschiedenis van het 'Leopolleke' gereconstrueerd.

Inleiding

Keren we terug in de tijd, nog geen eeuw geleden. Men kan zich nog maar nauwelijks inbeelden hoe weinig geërotiseerd, hoe sexloos de visuele impressies waren die gewone mensen konden opdoen, afgezien van wat er dan toch doorschemerde ondanks alles verhullende kledij bij gaande en komende mensen. De rijkere konden wel wat esthetisch naakt zien in musea. 'Vuile' boekjes en blaadjes met tekeningen of foto's waren 'hier en daar onder de toonbank' te koop voor wie er geld voor over had, maar dergelijke waar was duur en erg moeilijk te vinden.

De verkoop was streng verboden. In het straatbeeld ontbraken dergelijke afbeeldingen helemaal, al werden in de loop van de 20^{ste} eeuw wel hier en daar min of meer blote standbeelden opgericht, maar dat was ‘kunst’, niet ‘echt’, en uiteindelijk bleef het allemaal erg zedig. In de spektakelzalen aan het Zuid waren in het Interbellum wel eens blote armen en benen of zelfs halzen(!) te zien op de scene, uiterst zelden meer. Dat alles veranderde nogal brutaal door de komst van de film. Voorstellingen van naakt in een erotische of zelfs pornografische context konden gemakkelijk en voor weinig geld bij een breed publiek aan de man (de man, inderdaad) gebracht worden. In Gent gebeurde dat in de cinema Leopold III aan het Sint-Pietersplein vanaf jaren 30 van de vorige eeuw. Hierna geven we een kort overzicht van de geschiedenis van deze iconische instelling. Maar vooraf bekijken we reacties die de Leopold in de beginjaren opriep. Daarover zijn we uitstekend ingelicht en dat nog wel via een gebeuren in een bij uitstek publiek forum.



Afb. 1. Bioscoopcomplex Leopold III op Sint-Pietersplein, Gent, voor de afbraak.

In de gemeenteraad

Het zeer informatieve maar wel dorre Gemeentebblad bevat soms boeiende lectuur. Zo bijvoorbeeld de aflevering met een uittreksel uit het verslag van de zitting van 26 februari 1940. We vergeten even dat land en wereld toen in volle voorbereiding waren tot de snel naderende oorlog. Het **gemeenteraadslid Verhelst** is aan het woord.

Ik vraag het woord per ordemotie!

Ik wil de aandacht van den raad vestigen op de betreurenswaardige incidenten, welke zich hebben voorgedaan in en rondom de Kinema Leopold III op het St. Pietersplein. Ik sluit mij aan bij de manifestanten en vraag, dat er maatregelen zouden getroffen worden tegenover zekere kinema-uitbaters, welke de muren van onze stad beplakken en bevuilen met schunnigheden, met het doel reclame te maken voor hunne zaak door de lage driften op te wekken.

De film in kwestie noemt zich : « De Naakte Vrouw » en wordt op talrijke muren onzer stad aangekondigd door schunnige en sprekende foto's. Een van die affichen bevindt zich juist rechtover den ingang van St. Pieterskazerne, waar sinds twee maanden de jonge rekruten binnengekomen zijn. Die affichen werden uitgeplakt op de eerste dagen van de opening der St. Pietersfoor, welke een jeugdig kliënteel bezit. In de hall van de kinema zelf, wordt het publiek aangelokt door zekere foto's, gecorrigeerd met papieren linten en daarbij nog een verklaring, die zegt, dat er geen andere foto's mogen uitgehangen worden, wegens politieverbod. De politie wordt dus ook in de zaak gemengd om nog meer aantrekkelijkheid te geven aan de vertooning.

Ik ben ervan overtuigd, Heer Burgemeester, dat u de jonge rekruten, welke door hunne ouders aan het leger worden toevertrouwd, alsook de stedelijke jeugd zult willen beschutten tegen dergelijke schaamteloze exploitatie. Ge zult dan ook niet dulden, dat men gewag maakt van een zoo-gezegd politieverbod, met het doel menschen aan te lokken voor een spektakel, dat strijdig is met de zedelijkheid.

De heer Burgemeester-voorzitter. *Ziehier de ware toedracht der zaak. Ik heb een protest ontvangen vanwege een zeker aantal studenten, die zich verzet hebben tegen de vertooning van een film in de kinema Leopold III. Zij beweren dat deze film onzedelijk is. Ik heb dezen film niet gezien en M. Verhelst waarschijnlijk ook niet, zoodat wij moeten oordeelen zonder te weten, wat de film eigenlijk inhoudt. Uit inlichtingen, welke ik genomen heb, is echter gebleken, dat dezelfde film ook te Antwerpen en te Brussel werd vertoond, zonder aanleiding te geven tot moeilijkheden of protest. Dezelfde film werd ook twee, drie weken geleden 'vertoond in de kinema Select te Gent en ik heb niets gehoord van moeilijkheden, tenware die naakte vrouw op dat oogenblik misschien gesluiert was. (Gelach).*

Het parket, dat ook een protestbrief ontving, heeft iemand gestuurd om te zien wat de film eigenlijk is. Hetgeen daar vertoond wordt, kan echter geen aanleiding geven tot verbod, omdat de film niets inhoudt dat

kan aanzien worden als onzedelijk. Ziedaar dus wat ik over de kwestie vernomen heb. Het is hier dus enkel de kwestie van min of meer streng te zijn. Ik herhaal, dat niets aanleiding kon geven tot een verbod, indien het parket zelf oordeelt, dat er niets in den film is dat onzedelijk kan worden genoemd. Gisteren hebben zich weer manifestaties voorgedaan en ik heb de politie moeten doen tusschenkomen om moeilijkheden te vermijden.

Er ontstaat een korte discussie waarin raadslid De Roo zich mengt.

De heer **De Roo**. *Er bestaat een commissie welke de films keurt ; als deze kontrolcommissie oordeelt dat de films kunnen vertoond worden, bestaat er geen aanleiding meer om ze te verbieden.*

De heer **Verhelst**. *Ik had het over het aanplakken van de affichen, dus over de aanplakbiljeten en ook over de manier waarop reclame gemaakt wordt.*

De heer **Burgemeester-voorzitter**. *Ingeval er iets onzedelijks wordt vastgesteld, zullen wij maatregelen nemen.*

De heer **De Roo**. *Wij zien dat een gemeenteraadslid, in plaats van de zaak langs den regelmatigen weg te behandelen, de incidenten die zich voordoen tracht aan te wakkeren.*

De heer Burgemeester-voorzitter. *Het incident is gesloten.*

De naam Leopold III

Volgens Roger Poelman die destijds enkele studentenscripties over de geschiedenis van de Gentse filmzalen kritisch doorlichtte en zelf schriftelijke en mondelinge getuigenissen verzamelde, werd met filmvertoningen gestart in 1919 door Bernard Cliquet in een bestaand Café du Parc, genoemd naar het nabijgelegen Citadelpark. Poelman vermoedt dat het aanvankelijk een gemengde zaak was. Het was geen kleintje. In de 'Parc' zouden bij de overname door Napoleon Bonnevalle in 1928 zo maar eventjes zestien biljarts gestaan hebben. In 1931 werd de zaal, los van het café volledig heringericht als filmzaal onder de naam Cinéma du Parc door de nieuwe uitbater, tevens eigenaar van het gebouw. Na diens dood in 1933 kwam de zaak in handen van Octave Bonnevalle, die wel eens verward werd met beeldend kunstenaar Oscar Bonnevalle. Het was deze uitbater die de zaal aan het Sint-Pietersplein in 1939 bedacht met de naam Leopold III. Naar het motief achter de naamkeuze moeten we niet ver zoeken. Dat was te vinden in de dichtbijgelegen Leopoldskazerne. In die tijd, bij de mobilisatie in de aanloop tot de oorlog, staken de kazernes in de stad overvol met enkele duizenden jonge mannen, allen vrijgezel of noodgedwongen tijdelijk vrij-

gezel. Aan hetzelfde plein was trouwens ook nog de Sint-Pieterskazerne in de voormalige abdijgebouwen ondergebracht.

De reputatie van de bioscoop was toen al in de maak, misschien zelfs stevig ingeburgerd. Volgens Oscar werd 'zijn' eerste sexfilm in 1936 in beslag genomen. Wel zonderling dat hier expliciet de naam van een regerende vorst gebruikt werd, en dat nog wel voor een dergelijke gelegenheid. Zelfs gewone bioscopen werden in die tijd in puriteinse milieus immers als haarden van zedenverwildering gebrandmerkt en die milieus waren toen nog erg machtig. Maar hoe dan ook, blijkbaar werd de naam niet echt gecontesteerd. De cinema werd tot aan het einde van zijn bestaan kortweg Leopold genoemd. In allerlei besmukt vertelde verhalen had men het gemeenzaam over het Leopolleke of het Leopolke.

CINEMA LEOPOLD

A PARTIR DU JEUDI 15 MAI



Enfants strictement interdits

2^e film : Albert I et son règne

Un grand film rétrospectif de la vie du Roi-Chevalier

Nudisme en sex

Hoe ging een en ander in zijn werk? De hierna volgende beschrijving ontleen we aan Roger Poelman (1992). *Voor zover ons geheugen reikt, werden hier enkel erotische films gedraaid die een speciale aantrekkingskracht hadden op studenten, militairen en werklozen, die trouwens van een gunsttarief konden genieten. Gewoonlijk stonden er twee films op het programma en aan de ingang zorgden talloze suggestieve, maar netjes afgedekte foto's voor de nodige publiciteit. Er was een brede ingang met een kassa in het midden. De zaal beschikte over een ruim balkon met helemaal achteraan de "loges" die de bezoekers konden afsluiten met een klapdeurtje. Het interieur was sober gehouden, maar straalde wel klasse uit.*

Ciné LEOPOLD
St.-Pietersplein 60, Gent - Tel. 25.80.91

**KESSE TEENS
und
IRRE TYPEN**

Vert. alle dagen van 14 tot 23 u.
Nachtvert. steeds op vrijdag en zaterdag.
Begin om 23 u. De meest opwindende sexprenten.
Van vrijdag 15/8/80 tot en met donderdag 21/8/80.

1ste grote film :
De spelregels der sexualiteit... Extase der lust!
Teugelloze sex-spelletjes! Bijna ongelooflijk!

2de grote film :
BRANDENDE BEGEERTE
Orvoorstelbare orgieën! Een pool van mateloze wellust.
Het volledig alfabet van de erotiek!
Personen onder de 18 jaar ten strengste verboden.

Eine erotische Kino-Sause mit den härtesten Super-Hits

Afb. 3. De publiciteit van de Leopold werd zelden of nooit opgenomen in de kranten, soms wel in een of ander advertentieblad. Dit piepklein knipseltje bewaard in de DSMG collectie Vliegende Bladen (Begijnhof Sint-Amandsberg) betreft niet toevallig een filmpje van Duitse herkomst.

De uitbating verliep echter - zacht uitgedrukt - niet zonder moeilijkheden,. De eigenaar kreeg het ene proces na het andere aan zijn broek en hij vloog meerdere keren in de gevangenis. Bonnevalle deed tevergeefs zijn beklag over de onduidelijke houding van de justitie. Hijzelf deed inspanningen. De affiches aan de gevel en de foto's in de inkomhal werden op strategische plaatsen afgeplakt, maar zoals hierboven al aan-

gehaald, werkte dat extra uitnodigend, want wie een ticket betaalde en binnen ging, kon meer zien. Maar zelfs dat wilde het Leopolleke soms verhinderen. De edele delen van de acteurs in actie tijdens het 'heetst van de strijd' probeerde men te verdoezelen door bewegende vlekken op het scherm te projecteren. Een belachelijk gedoe als je dat vergelijkt met wat er in die tijd even over de grens te zien was in de Nederlandse sexshops met bijhorende filmzaaltjes, schrijft Poelman.

Cinema LEOPOLD

St. Pietersplein 80 Gent

tel 25.84.82/25.80.91

Toekomstige Week

In nachtvertoning

Vrijdag 2 oktober om 23u45
Zaterdag 3 oktober om 23u45
Zondag 4 oktober om 23u15



DE LAATSTE ÉROTISCHE FILM 76/77

... MAX PECAS

COLOR

2 Vooraf een tweede grote sexfilm
Beneden 18 jaar Streng Verboden.

Cinema LEOPOLD

St. Pietersplein 80 Gent

tel 25.84.82/25.80.91

DEZE WEEK

DAGVERTONING

1. DE PORNOCRATEN-

Een film waar u van duizelt
Nooit geziene tafelen
De heetste film ooit gemaakt.

Als 2de Grote film...

DE HITSIGE BENDE

Warm aanbevolen door de echte sexkenners Erotiek -
Spanning en Geweld. Geen enkele man kan aan hun
Lichaam en handelingen weerstaan.
Het verlangen naar een lichaam dat bevredigt. Wat fijn dat
erzulke filmen zijn.

Beneden 18j. verboden.

Als tweede grote film

LUSTIGE WEDUWEN

De geschiedenis van vrouwen die beminnen met hun
gans lichaam - zij houden van naakte peesles
Sidderende warme lichamen verwachten U
Onder de 18j. streng verboden.

Onder de 18j. Streng Verboden.

NACHTVERTONING.

Vrijd-24/9 om 23u45
Zaterd- 25/9 om 23u45
Zond- 26/9 om 23u45

3 fantastische nachtvertoningen

Als eerste film op het doek

GORDELS VAST KLEREN OPEN

Een film vol realisme
en jacht naar genot
Een film vol van verrassingen



Afb. 4 en 5. Programmaboekjes (verz. M. Vollaert).

Het einde van de sexcinema's

Octave Bonnevalle wist in de jaren 70 zijn rijk nog uit te breiden met meerdere zalen (Cameo, Ideal, Scala, Metro). Dat waren zogenaamde wijkbioscopen. Hij kon ze vermoedelijk overnemen voor een habbekrats want ze hadden één kenmerk gemeen: het waren allemaal kwijnende zaken. De opkomst van de televisie en de grote 'multiplexbioscopen', in Gent vooral de Decascoop, werd hen fataal. 'Pionier' Bonnevalle

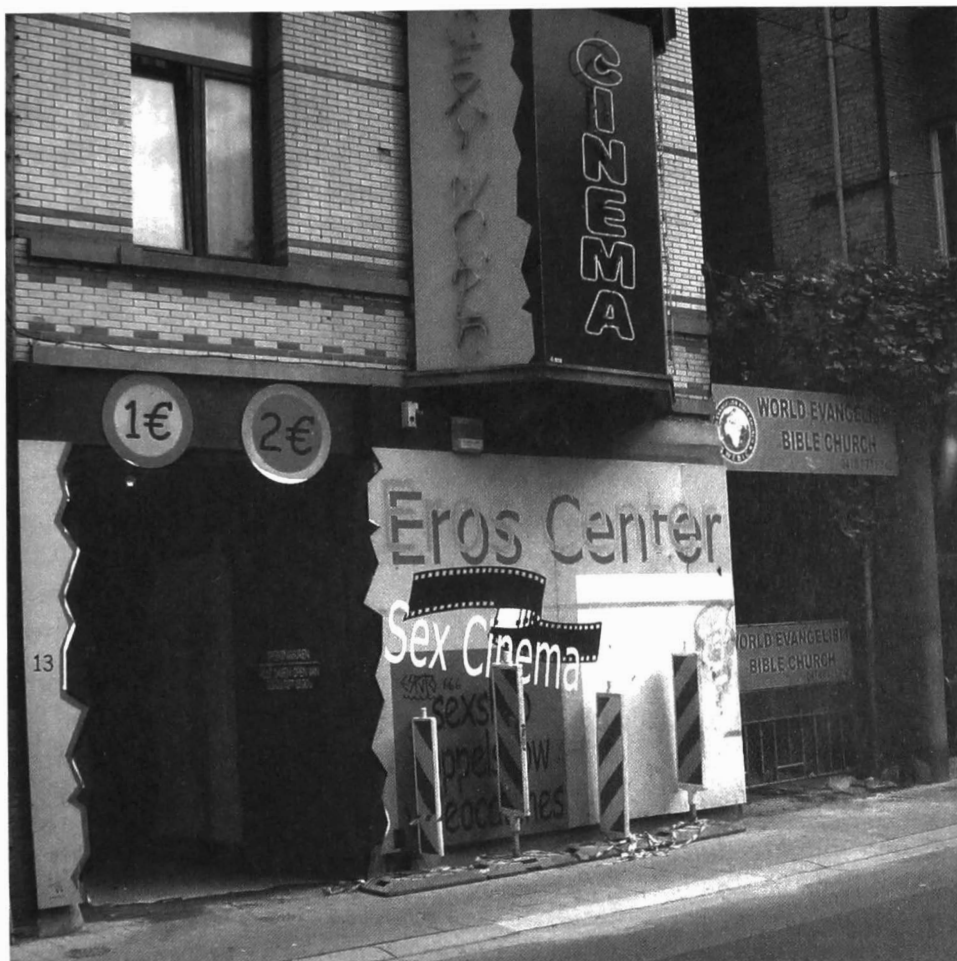
stierf in 1976 en zijn imperium ging anderhalf jaar later over kop. Het is duidelijk dat de mot er in zat. Vroeger, vertelt Bonnevalle in 1976, telde men zo'n 3000 bezoekers per week, haast allemaal mannen, nu dikwijls ook koppels. Het waren dikwijls dezelfde habitués, zelden jonger dan 35, de beste klanten heel wat ouder. Het einde kwam er jaren voordat het internet zo goed als onbeperkt zou voorzien in de klaarblijkelijke behoefte aan porno. Dat was het probleem niet voor de Leopold en zijn soortgenoten. Naast de hierboven aangegeven concurrentie van TV en multiplex zalen was ongetwijfeld een belangrijke factor in die hele evolutie het feit dat in die jaren op TV en in de gewone zalen alsmaar meer 'bloot' te zien was. Films van het genre 'Emanuelle' waren technisch van veel betere makelij dan de goedkoop gemaakte flutproducties die in de Leopold gedraaid werden.

De Leopold brandde in duistere omstandigheden uit in juli 1981. Het originele gebouw, onderdeel van de 19^{de}-eeuwse burgerlijke bebouwing van het Sint-Pietersplein in majestueuze eenheidsstijl naar ontwerp van Leclercq-Restiaux, werd volledig afgebroken en in 'benaderende' stijl heropgebouwd om onderdak te bieden aan het VEV (Vlaams Economisch Verbond) (afb. 6).

Een tweetal kleinere zalen met een aan de Leopold vergelijkbaar, maar steeds harder wordend aanbod (Paris, ABC), waren er in jaren 60 bijgekomen. Zij hielden het langer uit. Maar ook zij verdwenen of werden omgevormd tot etablissementen voor peep shows met live voorstellingen naast projecties (afb. 7).



Afb. 6. Afbraak van het bioscoopcomplex (verz. M. Vollaert).



Afb. 7. Eros Center op Dendermondsesteenweg, Gent.

Bronnen

Stad Gent, *Gemeentebld*, 1940, p. 29-31;

Deseyn, G., *Gentse Filmzalen*, *Stadsarcheologie*, 1983, jg. 7, p. 28-46;

Poelman, R., *Gisteren ging ik naar de cinema*. Bijlage. De namen van de filmzalen in Gent en randgemeenten, *Oost-Oudburg Jaarboek* 29, 1992, p. 38;

De Keyser, L., *Oscar Bonnevalle smeekt om censuur*, *De Gentenaar*, 4 mei 1976;

De Keyser, L., *Echte Oscar Bonnevalle ontwerpt postzegels*, *De Gentenaar*, 15 mei 1976;

Anoniem, *Le propriétaire du ciné "Léopold" a-t-il allumé l'incendie?* *Le Courrier de Gand*, 31 juli 1981; Vanacker, D., *De foor op het marsveld (reeks Rue bidon de Veston)*, *De Gentenaar*, 11 mei 1999;

Tormans, S., *Nooit meer Cinema Spectacle*, *Knack*, 8 okt. 2013.